

zgaté, aquest definit més específicament «razzolare, scoprire» (altrament diríem 'raspar, cavar, excavar la crosta de la terra'). D'altra banda un tipus ampliat i sinònim d'aquest, *EXCAPTIARE, s'estén pels Alps lombardo-rètics: Como *skatsar*, Poschiavo *skatsá*, Valtellina *skatsegá*.

I què és *EXCAPTIARE? Tractant-se d'un freqüentatiu-intensiu del clàssic EXCIPĒRE (< EX-CAPERĒ, part. *captum, exceptum*) i essent aquest justament 'arrencar, extraure agafant', ¿per què no s'havia de poder aplicar al rascament i neteja d'escates i altres durícies, sutzures o rugositats de la pell?; s'hi podria afegir encara, com indica Jud, genov. *scattigoin*, friül. *schaton* «penna nascente degli animali», Belluno *scat* id. («bordoni»). En aproximar-se progressivament el tipus *EXCAPTIARE amb SQUATUM 'escata', 'impetigo', sorgirien els tipus mixtos *scaptus* (Isidor), *scatus* 'impetigo' (glosses) i els nostres (E)SCATTA i (E)SCATTARE 'escata, escatar' llemosí, gascó-llenguadocià i català.

DERIV.: *Escatar* [BMettege, *AlcM*; JoEsteve, *Li. 20 Eleg.*; Busa-N. *escatar peix*], «*escatar lo peix*: desquam», «pren un fust de brasil, y ab un vidre *escate-ls*» (*ThPu.*, 67, 182). S'estén amb el mateix sentit a l'ocità, almenys el modern i de les mateixes regions dialectals: llem. *eichatà* (*TdF*), gascó *escatà* (Palay), llgd. *escatà* «*écaille le poisson*» (Sauvages), i el *TdF* recull una variant *descatà* id., no localitzada (potser de Provença).⁹ En català sembla ser de tot el domini, incloent-hi Eivissa («escamar el pescado», PzCabr.), i amb significats en part ampliat a les Balears: «en-ganyar, fer gastar, guanyar a un altre jugant: *li he escatat ses pessas que dúia*» (Ferrer Guinart, *Rond. de Menorca*, 218); «tenia un pa --- los ho mostra pes mateix forat de sa cova i los diu: —*Escata pa* — Llavò el xapà de pressa, los ne mostra mig i los digué: —*Escata mig* — En lleva un altre tros i los diu: —*Escata tros!* *Escata llesca!* — Li digueren sa cova d'*Escata-pa*» (rond. de l'Arx. L. Salvador, p. 250).

Escatada. Escatador. Escatadura [1507, Busa]. *Escateret. Escatós* [Busa]. *Escatafinyar-se* 'barallar-se'⁴⁰ («refiir las mujeres», Belv., *DBal.*), variants *escatifyenar-se* (*DAG.*, *DFa.*; EmVilanova, *AlcM*), *escatifyenar* (*AlcM*), *-atafinyenar* (Belv.), probablement compost amb *garfinyar* (Casaponce, ross., *AlcM*, *esgrafinyar* Andreu Febrer) derivat de *garfir* (cf. *esgratinyar*, encara més corrent); no crec que se n'hagi de separar oc. *escatifougnà* ni potser port. *gatafunhos* «griffonage», però encara crec menys que, almenys els dos primers, tinguin res a veure amb el nom de la fagina (com diu Sainéan, *BbZRPb.* I, 87). *Escatinyar*⁵⁰ i *escatuiar* (*DAG.*).

Escat, del ll. SQUATUS, per al qual veg. supra [1324, doc. val. *AlcM*], també l'anomenen junt amb l'*agulladell* (lleg. *agulladol?*) en la llista de peix de Sant Celoni, a. 1370 (*BABL* XII, 147); potser no és més que una mala pron. del plural *escats* en dues llistes rosselloneses medievals: «*scaig*, gat marí e semblants pexes bestinals», a. 1379, «tot *scaigs*, spasa o johal, paga ---», a. 1440 (*InvLC*); «*escat*: mustellus, spinax», OPou (en les llistes de peixos, *ThPu.*, 64); Bover (*Not. Isla*⁶⁰

Mall., 1834, 23) com a equivalent del cast. *pez ángel*; d'ací crec que vénen el murc. *escate* (GaSoriano), i el fr. *écade* (Barbier, *RLR* LXV, 11-3), però com que l'evolució fonètica d'aquest no és normal, i fins com a manlleu de l'oc. presenta escrúpols, cal veure si no hi hagué algun intermediari no-romànic, com el noruec *skate* «raja batis» (> dan. *skade*), esc. ant. *skata* (> angl. *skate*), del qual no sembla raonable l'ètimon germànic que li cerquen Falk-Torp (*Et. Wb.*), tot reconeixent que és incert si el rus *skat* ve del mot llait o de l'escandinau (en tot cas és errònia l'etimologia CATTUS que cerca Sainéan, *BbZRPb.* I, 28, cf. 33, a *escat*). **Escademya* (*stadenya* sens dubte mal llegit), nom d'un peix, registrat en una llista de Balaguer, a. 1313: «*scademya* e babosa lena e matell <lleg. *martell?*>» (*BABL* XII, 422), probablement deu ser l'àngel, nom científic «*squatina angelus*»: *squatina* ja figura en Plini, i aquest nom català deu venir d'un *SQUATĪNĒA.

¹ El text de la versió original és insegur, veg. la nota 13 al f° 53r1, però de tota manera el ms. B és de c. a la fi del S. XIV. — ² L'adaptador de Nebrija mostra consciència de l'oposició entre *escata* i el cast. *escama*, perquè aquest mot només l'admet com a «*escama de coure*», però ho posa tot junt a l'ordre alfabètic corresponent al cast. *escama* (C-IV-2.18f.) denotant així que havia pensat primer a deixar *escama* per a tot, com en castellà, i es rectificà ell mateix. — ³ En el Supl. d'Azkue: «*eskatz*: cierta membrana áspera de chicharros y perlonas; se les quita en la despesca». — ⁴ Car el fet que en castellà SQUAMA s'hagi reduït fonèticament a *escama* hauria pogut invitar a pensar en una reducció semblant (a la manera de *catorze*, o *caire*) combinant-ho en alguna forma amb un canvi en la terminació, sigui alguna substitució de final romànica, i vagament morfològica o per encreuament, sigui de data antiga (ja de ll. vg., cf. la qüestió de SQUATUS, infra). — ⁵ Sense això hauríem pensat si no es tractava d'una espècie d'anacolot per part de l'autor de la *Mulo-medicina* (idea no pas absurda) «escorces semblants a <les escates de> l'escat'. No silenció altres dades més insegures en tots sentits (ni ho reforcen gaire ni dissuadeixen de la relació). «*Scantus*: in-petigo», *CGL* IV, 389.21; «*scatens*: scabies cres-cens», «*scaturrio*: lepra» i «*scaterio*: lepra», *CGL*, 611.19; II, 592.54, podrien fer pensar a aplegar-ho amb el ll. *scatere* 'brollar' (relació a priori o a posteriori?); més llunyà ja, però tampoc ben fora de l'abast, el gr. σχώπ, gen. σχαρός, 'excrement' Entre les dades discutibles i problemàtiques posem un significat de 'estella, vareta' que Rohlfs creu trobar en un mot *escat*, només en el *Girart de Rossilhon* (i parlant també d'un port. *escata*), *ASNSL* CLXXXI, 94). — ⁶ *Etym.* XII, vi. D'altra banda en el XVIII, viii, 2, entre peixos més o menys semblants, enumera St. Isidor (Cabrera, *Dicc. de Et.*, p. 78; Ernout ho dona com una «glossa», almenys glossa isidoriana): «sagitta --- *scaptos*; spicula --- scorpio est sagitta venenata». I no hi ha obstacle ferm que